

Kayıp Troya Hazinesi Kremlin Sarayı'nda

ÖZGEN ACAR

ANKARA — Yaklaşık yarım yüzyıl önce 2. Dünya Savaşı sonunda Berlin'de birdenbire kaybolan "Troya Hazinesi"nin Moskova'da Kremlin Sarayı'ndaki kasalarda gizlendiği bildirildi. Sovyet hükümetinin "Troya Hazinesi"ni Almanya'da Berlin Müzesi'ne geri vermeye hazırlandığı ve Türk hükümetinin bu oluşumu önlemek için henüz herhangi bir girişimde bulunmadığı anlaşıyor. Troya'da üç yıldır bilimsel kazılar yapan Alman arkeoloji profesörü **Manfred Korfmann**, Cumhuriyet'e "Troya Hazinesi Berlin Müzesi'ne değil, gerçek sahibi olan İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne geri verilmelidir" dedi.

Çeşitli kaynaklarca bildirilen bu olay doğruysa, Heinrich Schliemann'ın "Güzel Helen" in kaçtığı Paris'in, Troya kralı olan babası Priamos'a ait olduğunu yüzyıl önce iddia ettiği ve kazılarında bulduğu bu hazine, yeniden Berlin Müzesi'ne geri verilecek. Troya'daki kazıları ile arkeoloji dünyasında bir çağ açan Schliemann, Yunan eşi Sofia ile birlikte bu "Troya Hazinesi"ni 118 yıl önce Çanakkale'den Atina ve daha sonra da Berlin'e kaçırmıştı.

Sanat ve arkeoloji dünyasında büyük fırtınalar koparan Moskova çıkışı bu son haber ile ilgili olarak Türkiye'nin bugüne kadar Sovyet hükümeti nezdinde herhangi bir diplomatik girişimde bulunmadığı anlaşıyor.

46 yıl önce kaybolduğu zamanda olduğu gibi Troya Hazinesi'yle ilgili olarak birdenbire ortaya çıkan bu beklenmedik gelişme karşısında Dışişleri ve Kültür Bakanlığı yetkililerine şu önerilerde bulunuyoruz:

1- Dışişleri Bakanlığı, Sovyetler Birliği, Amerika, İngiltere ve Almanya başta olmak üzere dünya basınında bu olayla ilgili olarak yayımlanan tüm haberleri derhal derletmelidir.

2- Bu haberlerin ışığı altında, Moskova'daki Türk Büyükelçiliği derhal Sovyet hükümeti nezdinde girişim yaparak bu olayın öncelikle "doğruluğunu" ya da "eğriliğini" resmen saptamalıdır.

3- Olayın doğruluğunun açıklanmasının Sovyet hükümetince "henüz erken" bulunması halinde, Türk hükümeti ilerisi için "Troya Hazinesi'ne ilişkin haklarının saklı tutulduğunu" bildiren yasal ve diplomatik girişimi Moskova'da kesinlikle gerçekleştirmelidir.

4- "Doğruluğu" halinde ise "Troya Hazinesi"nin Heinrich Schliemann tarafından Çanakkale'den nasıl kaçırıldığını, kanıtları ile Sovyet hükümetine iletip bu eserlerin Almanya yerine gerçek sahibi olan Türkiye'ye geri verilmesini istemelidir.

Bir Sovyet gazetesi, binlerce tablo ve aralarında "Troya Hazinesi" de bulunan yüzbinlerce arkeolojik eserin savaş sonrasında Rus askerlerince "tazminat ve ganimet" olarak Nazi Almanyası'ndan Sovyetler Birliği'ne taşındığını yazdı.

Bu haber üzerine Sovyet, Amerikan ve Alman gizli belgeleri ile bugün hayatta kalan bazı görgü tanıkları ve Moskova'daki Rus yetkilileri ile mülakatlara dayanan bir araştırma yapan Amerikan "Art News" dergisinde Sovyet kökenli Konstantin Akinsha ve Grigorli Kozlov adlı iki yazar "Sovyetler Birliği'nde Gizli Sanat Hazinesi" başlığı ile dünyayı sarsan bir inceleme yayımladı.

Araştırmada, 2. Dünya Savaşı sırasında Nazi-

lerin Sovyet topraklarındaki çeşitli sanat eserlerini yağmalayıp, Almanya'ya taşımalarına bir karşılık vermek amacıyla 1945'te "savaş tazminatı ve ganimeti" olarak bu kez aynı uygulamayı Kızılordu'nun yaptığı kanıtları ile anlatılıyor.

Yazarlar, 1945 yılında Berlin'den kalkan Sovyet kargo uçaklarının Moskova Vnukovo Havalimanı'na, içinde Alman müze ve özel koleksiyonlardan yağmalanmış önemli tablolar bulunan sandıkları taşıdıklarını çeşitli görgü tanıklarına dayanarak aktarıyor.

Bu arada Berlin'deki Tarih Öncesi Müzesi'nden de aralarında "Heinrich Schliemann'ın kazılarında bulduğu Troya altın hazinesinin de başka hazinelerle birlikte ve üç sandık içinde Sovyetler Birliği'ne getirildiği" bildiriliyor.

2. Dünya Savaşı sonrasında Berlin'de bu hazinenin birdenbire Berlin'den kaybolması üzerine çeşitli söylentiler çıkmıştı. Bunlardan biri, Nazilerin altından yararlanmak için bu eserleri erittikleri biçimindeydi. Bir başkası, Berlin'i işgal eden müttefik, özellikle Amerikan askerlerince hazinenin yağmalandığı ve Amerika'daki bazı zengin özel koleksiyonculara satıldığı yolundaydı. Ancak genel kanı bu hazinenin Sovyet Kızılordusu'na Moskova'ya götürülmüş olabileceği yolundaydı. Bu varsayımı kanıtlayacak herhangi bir kanıt, ipucu ya da görgü tanığı 1945'ten bugüne kadar geçen 46 yıl boyunca ortaya çıkmamıştı.

Art News dergisinde Sovyet kökenli iki yazarın daha önceki söylentileri gerçeğe dönüştürme eğilimi gösteren kanıtları İngiliz Observer ve Independent, Alman Frankfurter Allgemeine, Amerikan New York Times gibi ünlü gazetelerin Moskova muhabirlerini de harekete geçirdi. Bu gazetelerin yazarlarından hiçbiri olayı yalayan bir veri bulamadıkları gibi, tam tersine ilk haberi doğrulayan bazı yeni kanıtlar yayımlandılar.

Bu arada Sovyet hükümeti, Bremen'den 300, Rotterdam'dan götürülen 490 tablonun bulunduğunu doğrulamakla kalmamış, bunların geri verilmesi konusunda işbirliği yapılacağını da açıklamıştı.

Kızılordu'nun savaş sonundaki bu operasyonunda sanat danışmanı olarak görevlendirilen Profesör Lazarev'in gözetiminde Berlin'deki ünlü Bergama sunağının üzerinde yer alan kabartmalar 40 Sovyet işçi-askerince çıkartılmakla kalmamış, ayrıca sergilenen ya da depolardaki 7.000 adet Yunan vazosu, 1.800 heykel, 9.000 antik mücevher taşı, 6.500 pişmiş toprak, eser ve figür de Moskova'ya gönderilmişti. Bu olayın görgü tanığı ise 1945'te Berlin'de görev yapan Amerikalı Dick Howard idi ve kendisinin yayımlanmayan anıları önemli bir belge olarak kabul ediliyordu.

Berlin, Dresden, Weimar ve Leipzig gibi kentlerden taşınan bu sanat eserleri Sovyetler Birliği'nin çeşitli cumhuriyetleri arasında paylaştırılmıştı. Bergama sunağının büyük boydaki parçaları da Puşkin Müzesi'nin dar kapılarında küçük salonlarına sokulamadığı için, ancak dış duvarlarında sergilenebilmişti.

1953'te Stalin'in ölümünden dört yıl sonra Sovyetler 500 kutu içinde yaklaşık 1.5 milyon arkeolojik eseri "Bergama Sunağı" ile birlikte Doğu Alman hükümetine bir "cemile" olarak geri vermişti.

Art News dergisi, değerli tabloların Sovyetler Birliği'nin çeşitli cumhuriyetlerine dağıtılmasına karşılık "Troya altın hazineleri"nin Moskova'da Kremlin Sarayı'ndaki kasalarda gizlendiğini bil-

diriyor.

Buna karşılık Independent gazetesinin Moskova'daki bayan muhabiri Helen Womack ise Sovyetler Birliği'ndeki "açıklık" politikası ve iki Almanya'nın birleşmesi gibi nedenlerle bu eserlerin Alman müzelerine geri verileceğini, ancak sahibi bilinmeyen özel koleksiyonlardan gelen bazı eserlerin Rusya'da kalacağı yolunda genel bir eğilimin varlığından söz ediyor.

Sovyet Kültür Bakanı Nikolai Gubenko'nun bu oluşuma şiddetle karşı çıktığını bildiren İngiliz gazeteciye, Moskova'da bu amaçla kurulan bir komisyonda görevli Roman Fyodorov'un yaklaşık altı hafta içinde "somut bir sonuca" ulaşmasının beklendiğini söylemesinden bu yana yaklaşık iki hafta geçmiş bulunuyor. Bu durumda Türkiye'nin harekete geçmesi için önünde çok kısa bir süre kalmış bulunuyor.

Dünya basınında yoğunlaşan bu haberler üzerine Anadolu arkeolojisi konusunda en deneyimli arkeologlardan biri sayılan Bayan Profesör Machdelt Mellink'i Philadelphia yakınındaki Byrn Mawr Koleji'nden telefonla aradım. İki hafta önce Leningrad'da yapılan uluslararası bir arkeoloji toplantısına katıldığını duymuştum. Kendisini "kulağı delik değerli bir bilim kadını" olarak 1973'ten beri tanırdım. Prof. Mellink Amerika'dan telefonla bana şu değerlendirmeyi yaptı:

"Troya Hazinesi'nin Moskova'da olduğu artık doğrulanıyor. Leningrad'da yapılan arkeolojik toplantıya katıldığım da, daha Batı basınındaki haberler henüz yayımlanmamıştı. Sadece bir Rus gazetesinde bu konuda bir haberdan söz ediliyordu. Bu arada toplantıya katılan başta İngiliz meslektaşlarım olmak üzere bazı yabancı arkeologların da bu olayın doğruluğu konusunda bazı bilgilere sahip olduğunu anladım."

Bu konuşmadan sonra Almanya'da Tübingen Üniversitesi Profesörü Manfred Korfmann'ı telefonla aradım. Uzun bir süre ara verilen Troya'daki arkeolojik kazıları üç yıl önce yeniden başlatan Alman Profesör Korfmann bana şunları söyledi:

"Haber ben de duydum. Troya Hazinesi 46 yıldır kayıptı. Bu hazinelerin Çanakkale'den 118 yıl önce nasıl kaçırıldığını bütün dünya biliyor. Eğer Troya Hazinesi'nin varlığı doğruysa ve Sovyetler bunları geri verecekse Berlin'e değil, gerçek sahibi olan İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne gönderilmelidir. Bu, Sovyetler için önemli bir ahlaki zorunluluktur. İstanbul'da öteki Troya eserleri ile birleştirilip dünya bilim adamlarının hizmetine ve yabancı turistlerin ziyaretine bir bütün olarak açılmış olur."

Yarın: Schliemann ve eşi Sofia Hazine'yi nasıl kaçırdı?